

ANMELDELSER

SKRÆMMENDE SAMTALER

Iben Jensen: Jobsamtaler med etniske minoriteter. Roskilde Universitetsforlag, 2011. 131 sider. 185 kr.

Forestil dig følgende scenarie: Du skal til jobsamtale. Du har skrevet en rigtig god ansøgning, du er velkvalificeret til jobbet – og du er derfor blevet udvalgt som værd at tale med. Samtalen går i gang. Det kører fint. Men pludselig går noget skævt. Stemningen skifter. Du kan ikke rigtig regne ud, hvor job-interviewerne vil hen med deres spørgsmål; ‘Hvordan er det at være i Danmark?’, ‘Er det almindeligt hos jer?’, ‘Hvad sagde din mand til det?’ Og du svarer tydeligvis ikke som de forventer. Pludselig er tiden bare gået – og du fik ikke rigtig mulighed for at overbevise dem om dine gode faglige og sociale kompetencer. Du var så velforberedt. Hvorfor gik det galt? Fordi du ikke er etnisk dansker! Hvis du var det, ville du bedre kunne aflæse de uskrevne regler og følelsesmæssige normer, der styrer en jobsamtale. Du ville bedre kunne ramme ‘den uformelle, men endelig ikke useriøse tone’ som danske jobsamtaler foregår i. Og du var ikke blevet stillet alle de kulturelle og etnisk-fikserede (ulovlige!) spørgsmål, der stjal tiden fra den mere jobrelevante snak. Hvis du var etnisk dansker – hvis du med andre ord var en anden – eller måske rettere – var ligesom ‘os’, ville jobsamtalen sikkert have haft en anden form, et andet indhold og udfald. Dette scenarie er ikke et tænkt eksempel. Iben Jensens bog dokumenterer det. Og til illustration se blot denne udtalelse – som jeg er stødt på i min egen forskning:

Diskrimination er åbenbart blevet et meget let og effektivt våben i kampen om at forhindre nye kandidater i at komme ind på arbejdsmarkedet. Det oplevede jeg for nylig, da jeg var til jobsamtale i et kontor for kvalitet og udvikling på en stor offentlig arbejdsplads. Jeg blev modtaget med et par ‘relevante’ spørgsmål: Hvor kommer du fra? Er du dansk gift?... Næste spørgsmål er om mit eksamensbevis – hvorvidt

det er fra Danmark eller det land, jeg oprindeligt kommer fra. Det burde ellers være indlysende. Alle har en kopi, hvor der med store bogstaver står: Det samfundsvidenskabelige fakultet Københavns Universitet... Udvalget konstaterer, at jeg har accent, og spørger om jeg nu også kan skrive på dansk! (jeg har jo altså gennemgået en akademisk uddannelse)... Lammet af denne sidste verbale mavepuster siger jeg pænt farvel... Jeg fortsætter jobjagten. Jeg har gjort det, politikerne kræver: Taget en uddannelse, som kan komme ikke kun mig, men det danske samfund til gavn. Men hvordan skal jeg komme i job, når det, jeg møder, er nul tolerance? (Cand.scient.pol., Politiken 30.06.08, citeret i Rennison 2009: 33).

SUBSTANS

At denne kvinde ikke er alene om sin oplevelse vises med al tydelighed i Iben Jensens glimrende (og rystende) bog om jobsamtaler med etniske minoriteter. Bogen dokumenterer, at en ansøgers etnicitet gør en forskel for forløbet af en jobsamtale, for vurderingen af vedkommendes faglige og sociale kompetencer og således for muligheden for erhvervelse af job. Så selvom større etnisk mangfoldighed er et yndet mål for mange virksomheder og selvom flere og flere etniske minoriteter bliver bedre og bedre uddannede, er det ofte en etnisk dansker, der løber med jobbet. Hvorfor? Bogen giver dette svar:

... fordi man bruger en interviewteknik, der favoriserer etnisk danske ansøgere og fordi man, uden at være bevidst om det, vurderer ansøgers sociale kompetencer ud fra etnisk danske normer (s. 9).

Bogen er skrevet af en kyndig person, der ved hvad hun taler om – hun har gennem flere års videnskabeligt arbejde studeret jobsamtalers svære kunst – i denne bog er det observation af ca. 100 jobsamtaler i Danmark (og enkelte i England, New Zealand og Vietnam), der danner den empiriske ramme. Bogen retter ud fra et ‘post-kulturelt’ perspektiv fokus på

jobsamtalen som praksisform: det observeres hvad der sker i selve interaktionen mellem ansøger og interviewer – ikke ud fra en teoretisk præmis om kultur som årsagsforklarende faktor (i øvrigt befriende i relation til etnicitetsfeltets ofte kulturdeterministiske tilgang), men ud fra en åben metodik, hvor der spørges til *hvordan* kultur og etnicitet indgår i samtalerelationen.

Bogen består af tre dele, hvis respektive kapitler på forbilledlig vis indledes med de spørgsmål som kapitlet besvarer: Del 1 giver svar på jobsamtalens overordnede arkitektur; hvordan ‘optagelsesritualet’ typisk ser ud i virksomheder og hvordan jobsamtalen ændrer karakter, når ansøgeren har anden etnisk oprindelse end dansk. Del 2 fokuserer på relationen mellem ansøger og ansættelsesudvalg i den konkrete interviewsituation: Hvordan foregår guidningen og positioneringen? Hvilken forskel gør interviewformen? Hvilken rolle spiller samtalens indledende åbning? Hvad med kroppens form og sprog? Hvordan dømmes det talte sprog? Hvilken betydning har kønsforestillinger? (bogen viser her, at mandlige ansøgere diskrimineres mest) Og hvad med kemi og stemning? Del 3 går i løsningsmode – under overskriften ‘Vejledning i ritualbrud’ appellerer Iben Jensen til virksomheders ansættelsesudvalg om at “få mere viden om ansøger og derved blive bedre til at give alle ansøgere lige muligheder for at præsentere deres faglige og sociale kompetencer” (s. 105).

STYRKER & SVAGHEDER

Bogen har sin indholdsmæssige styrke i sine skræmmende pointer om diskrimination og assimilation, i sin fremvisning af vigtigheden af kommunikationsformen i interaktioner og i illustrationen af hvilken forskel forskellige positioneringer gør. Det er alt i alt en givtig og lærerig analyse – belyst ved en på én gang simpel og vanskelig teknologi: jobsamtalen. Bogen har sin formmæssige styrke i dens pædagogiske stil: spørgsmål, sammenfatninger og fortællinger så man nærmest fornem-

mer man selv er i samtalerummet – og i dens lettilgængelige formidlingsform uden overflødig 'fedt'. Det er øjensynlig en smal bog, der sigter mod et bredt praktikerdrevet publikum, der ønsker konkrete bud på, hvordan de kan professionalisere arbejdet med jobsamtaler. Bogens løbende gode råd og i del 3 udfoldede anbefalinger virker relevante og anvendelige. I disse individualiserings- og empowerment-tider er det i øvrigt prisværdigt at rette ansvaret derhen, hvor det hører hjemme: i virksomheden. Bogen har sin svaghed i dens lethed. Der savnes lidt mere 'fedt'. 1. Flere teoretiske refleksioner: At Iben Jensen har en kommunikationsbaggrund nævnes blot i en sidebemærkning, men hvad indebærer det? Også begreber som 'positioner', 'kultur', 'stemning', 'følelser', 'krop' er afgørende i bogen, men savner teoretisk udfoldelse. 2. Flere eksempler og citatudtag fra det righoldige datamateriale ville gøre pointerne mere overbevisende (særligt i kapitel 2). 3. Nogle perspektiverende refleksioner om etnicitet, kommunikation, interaktion etc. kunne afslutningsvist have udbredt bogens iagttagelser til nogle mere generelle, diagnostiske teser eller spørgsmål om samtidens og fremtidens mangfoldighedsbestræbelser.

ANVENDELIGE RÅD TIL LÆSEREN

Bogen er anbefalelsesværdig for alle os, der værdsætter større etnisk mangfoldighed. For de, der ikke gør – giver Iben Jensen denne vejledning:

Hvad skal man gøre, hvis man *vil undgå* at rekruttere til etnisk mangfoldighed? 1. Vær uformel: Begynd med small talk, drys med lidt ironi. 2. Spørg til kulturforskelle og om ansøgeren synes om Danmark. 3. Vær helt stille, hvis ansøger siger noget 'forkert'. 4. Stil helt åbne spørgsmål, lad ansøger gætte, hvor du vil hen. 5. Stol på dit førstehåndsindtryk og lad det styre udfaldet af samtalen. 6. Tag udgangspunkt i dine egne erfaringer for, hvad der er normalt. 7. Stol på din egen indsigt i, hvor meget dansk ansøger vil kunne lære. 8. Brug særlige danske

udtryk som fx 'Hvor ser du dig selv om 10 år?' 9. Afvis ansøgeren, hvis deres kropssprog er for fremmed. (s. 105).

Disse ti sarkastiske anti-gode råd fortætter på fin omvendt facon bogens grundlæggende pointer. God læse- og samtalelyst.

LITTERATUR

· Rennison, Betina W. (2009): *Kampen om integrationen – diskurser om etnisk mangfoldighedsledelse*. Hans Reitzels Forlag, København.

Betina W. Rennison, ph.d., lektor i ledelse
Copenhagen Business School.

KØN I SKOLELIVET

Harriet Bjerrum Nielsen: Skoletid. Piger og drenge fra 1. til 9. klasse.

Akademisk Forlag, 2011. 374 sider. Pris: 399 kr.

Harriet Bjerrum Nielsen (HBN) har fulgt en norsk skoleklasse fra 1. til 9. klasse med observation og interviews. HBN har lagt vægt på kønsrelationer, autoritetsforhold, faglig deltagelse samt venskabs- og konfliktforhold. Et omfattende og imponerende arbejde, som bærer præg af HBN's mangeårige erfaring og studier om børns udvikling og socialisering. Klassen, som hun har fulgt, har fra starten overvægt af piger og samtidig to piger og en dreng med anden etnisk baggrund end norsk og med muslimsk baggrund. Klasselæreren er en kvinde, som synes at have særlig fokus på køn.

I 1. klasse har børnene tøjdyr med, der skaber tryghed i forhold til det ukendte, som 'overgangsobjekter' og emotionel sikkerhed. Pigerne optræder kontrollerende og korrigerende i forhold til regler og normer og irectesætter andre piger, drenge og lærere, hvis de ikke følger reglerne. "Du skal helst sidde på stolen, siger en pige kritisk til kristendoms-

læreren, som har sat sig på katederet med benene på stolen, mens hun læser skabelsesberetningen” (s. 55). I 2. klasse er eleverne fortrolige med rutinerne, klassen er sammen om vittigheder og hemmeligheder, der handler om spøgelseshistorier og tabuprægede vittigheder. Drengenes fællesskab er ‘hyggeligt hierarki’, hvor de andre drenge helst vil være sammen med klassens to ledende drenge. Pigerne søger lighed og alliance og dermed også aggression for at markere grænser og få plads i pigegruppen, som er præget af fluktuerende veninderskaber. De to piger af anden etnisk baggrund end norsk, indgår ikke så meget i dette spil, de er ikke bedste-veninder med nogle af de norske piger og har også travlt med både at leve op til at deltage i norskundervisningen og at leve op til det samme niveau som majoritetsleverne.

I 3. klasse er eleverne begyndt at betragte undervisningen som kedelig. Pigerne har flere konflikter, mens drengene har et hyggeligt fællesskab, dog er de to minoritetspiger stadig i nogen grad udenfor. HBN introducerer her to kønsbegreber hhv. ‘børnekøn’ og ‘erfaringskøn’. Klasselæreren har – til ære for HBN – arrangeret, at klassen skal arbejde med kønsroller. Det afføder en diskussion i klassen, hvor “børnene på en gang leger kønskrig og bliver irriteret over kønsstereotyperne” (s. 129). I 4. klasse er børnene blevet bedre til at abstrahere og udøve selvkritik. De taler ikke om, hvad der er kedeligt, men hvad der er rimeligt og retfærdigt. Klassen spiller basketball i gymnastiktimerne, et spil, som både drengene og pigerne kan lide. HBN har i 4. klasse besøgt parallelklassen, som ser helt anderledes ud. Her er det et flertal af drenge og en mandlig klasselærer, som stort set ignorerer pigerne men giver sig lang tid til at hjælpe og snakke med drengene. I denne klasse er pigerne stille, får sjældent hjælp eller opmærksomhed. Pigerne er i omklædningen til gymnastik bange for at drengene skal se dem uden tøj. I frikvartererne leger pigerne og drengene fangeleg, hvor piger skal fange drenge og omvendt; her er det tilladt at berøre hinandens kroppe. I denne klasse opstår

der en konflikt mellem det HBN kalder ‘børnekøn’ og ‘ligestillingskøn’. I 5. klasse arbejder børnene mere med gruppeopgaver og projektarbejde. Drengene er adspredte og går straks ud til frikvarter, mens pigerne beder om at måtte blive inde og arbejde videre. Her er minoritetspigerne stadig lidt udenfor, de skal arbejde ekstra meget for at blive accepteret. Pigerne er ved at blive kropsligt voksne, og det betyder, at de tit er stærkere end drengene. I 6. klasse er grænsearbejdet mellem piger og drenge mindre betydningsfuldt. Pigerne har deres eget fodboldhold, dog er de to piger med mellemøstlig baggrund ikke med. De er glade for boldspil, men sætter grænsen ved fodbold. Den ene af dem har udskiftet sit sorte tørklæde med et blåt og viser dermed sin voksne selvbestemmelse, mens de norske majoritetspiger viser den ved at iføre sig kropsnære toppe, bare maver og ringe i navlen. HBN analyserer begge disse udviklinger som, at pigerne bevæger sig mod en normativ heteroseksualitet (s. 213).

I 7. klasse har de fået nye lærere og de to parallelklasser er blevet opdelt i to nye klasser, hvor kønnene er mere ligeligt blandet. Børnene er blevet mere voksne og markerer sig individuelt med en særlig unge-stil. I klassen skelner børnene mellem ‘de seje’, ‘de kloge’ og ‘de kiksede’. HBN udvider denne typologi med Lyngs typologi: Machodrengen, favoritten, den stille dreng, nørden, guldpigen, spurvepigen, powerpigen og vildkatten (s. 231). Hun mener, at det i den ene af de nye klasser er et par machodrenge og en gruppe powerpiger, som er de seje og dominerer klassen, mens det i den anden klasse er favoritter og guldpiger, der dominerer. Der er kommet nye unge mandlige lærere, som eleverne er begejstrede for, og som for norges vedkommende også omgås børnene på en ny måde med gensidige omfavnelser, ligesom pigerne ofte gør tilnærmelser til dem. I 8. klasse opfatter eleverne først og fremmest deres forældre som barriere for deres autonomi. De nævner karakterpresset og kravet om at se perfekt ud som en byrde. Pigerne mener, at de forskelsbehandles i forhold til drengene:

“Når drengene laver noget godt, bliver lærerne helt ekstatiske, men når pigerne gør det, er det bare almindeligt” (s. 270). Endnu en gang taber minoritetspigerne terræn, fordi de ikke får lov til at gå ud og deltage i det sociale liv med drengene og heller ikke vil eller må udstille deres krop. I forhold til denne klasse opererer HBN med de to kønsbegreber: ‘Ungdomskøn’ og ‘ligestillingskøn’. I 9. klasse sker der en større individualisering af eleverne. Tøjstilen er blevet afslappet og de minoritetsnorske piger er begyndt at klæde sig mere som de norske piger. Samtidig er der blevet plads til de stille piger og drenge. Pigerne er holdt op med at spille fodbold, og i de fælles gymnastiktimer overdriver pigerne ofte kønsstereotyperne med hvin og skrig og er bange for at slå sig. De seje piger udviser en større interesse for hinanden: de rører ved hinanden, sidder på skødet, omfavner og kysser. Pige kroppen er i fokus og der er en modsigelse mellem at pigerne skal være aktive og dygtige samtidig med at krop og udseende er knyttet til selvfølelse og personlig identitet: Kroppen er blevet et projekt (s. 321).

HBN nævner i sin konklusion, at intersektionalitetsbegrebet kunne have været anvendt til at forstå den kompleksitet, der opstår, når køn, etnicitet, klasse og seksualitet konstituerer hinanden i konkrete situationer. Hun har imidlertid ikke valgt denne tolkningsramme. I stedet har hun valgt at lade sig inspirere af fysikkens kaosteori, der beskæftiger sig med, hvordan komplekse, ikke-lineære og dynamiske systemer fungerer i naturen:

Dette peger på nødvendigheden af et bevægeligt blik, evnen til at se orden og uorden på samme tid. Hvis man møder børn med faste forestillinger om, hvad der kan forventes af piger/drenge/ minoritetslever/ majoritetslever, vil det øve vold på børnenes frihed, individualitet og udviklingspotentiale (s. 350).

Karen Sjørup, lektor
Institut for Samfund og Globalisering og
Center for Køn, Magt og Mangfoldighed
Roskilde Universitet

KØNSBLINDHED – EN DANSK SPECIALITET?

Ane H. Kirk, Katrine Scott, Karoline Siemen & Anne Wind (red.): Åbne og lukkede døre. En antologi om køn i pædagogik. Frydenlund, 2010. 228 sider. Pris: 299 kr.

Har pædagogiske velfærdsinstitutioner et køn? Et historisk blik på diskussioner om køn og pædagogik kunne tilsige, at det ikke bare er elever og lærere, men også institutioner, der er kønnede. I dansk sammenhæng fik kønsforskningen øje på kønnet i skolen i begyndelsen af 1980'erne (Bjerrum Nielsen 2000). Skolen reproducerede samfundets maskuline dominans ved blandt andet at favorisere drengene, der fik taletid og styrket selvværd (Se fx Bjerrum Nielsen og Larsen 1985; Hjorth 1984). Fra 1990'erne meldte nye stemmer sig i diskussionen. Nu var der tale om en feminiseret skole, der privilegerede pigernes mere eller mindre naturlige anlæg for at sidde stille og for at præstere på skolens præmisser (Se fx Knudsen 2002; Zlotnik 2004). Opfattelsen af skolen som et sted, der favoriserer det feminine, lever fortsat. Det gælder ikke mindst i aktuelle politiske diskussioner og initiativer, hvor forholdet mellem køn, skole og pædagogik oftest adresseres med fokus på, at andelen af drenge, der underpræsterer i skolen er større end andelen af de piger, der (også) mister lysten til at uddanne sig efter en tur i folkeskolen.

TIL KAMP MOD KØNSBLINDHEDEN

Åbne og lukkede døre – En antologi om køn i pædagogik fungerer som introduktion til det felt inden for skandinavisk kønsforskning, der udfordrer og nuancerer opfattelsen af, at daginstitutioner og folkeskoler skulle være kønnede på måder, der per se favoriserer eller ekskluderer kroppe med bestemte kropstegn (Søndergaard 1997). Med afsæt i poststrukturalisme og socialkonstruktionisme, tilbyder antologien teoretiske forståelser og empiriske analyser af, hvordan køn leves, gøres og ska-

bes i pædagogiske praksisser. Og af hvordan køn gøres på måder, der har in- og ekskluderende effekter på tværs af drenge- og pigekroppe, børne- og elevgrupper.

Bogens empiriske fokus er køn i pædagogiske sammenhænge. Samtidig har den et erklæret sigte med at stille skarpt på de former for kønsblindhed i pædagogik, som i en nordisk sammenhæng fremstår som en særlig dansk specialitet (s. 9; s. 202 ff.). Forfatterne påpeger, hvordan kønsblindhed langt fra er med til at neutralisere kønnets betydning, men snarere synes at fastholde og fastlåse mere eller mindre stereotype udformninger af, hvad børn og elever, pædagoger og lærere forventes at blive og gøre. Forfatterne er pædagoger, folkeskolelærere og/eller uddannede inden for kønsstudier, og de forskellige udgangspunkter supplerer hinanden i bidragenes forskellige perspektiver. De vil dog ikke alene informere, men også motivere pædagogisk professionelle til at udvikle et kritisk kønsblik på og i deres pædagogiske praksis (s. 9). Initiativet udspringer af foreningen *Køn i pædagogik*, der netop har til formål at skabe forståelse for kønnets mangfoldighed – med særligt fokus på køn i skole, daginstitutioner og de relaterede professionsuddannelser.

ET SAMMENHÆNGENDE OG SAVNET BIDRAG

Antologien udgør et sammenhængende og savnet bidrag til at kvalificere kønspædagogiske diskussioner og praksisser. Et bidrag, der kan være med til at introducere et teoretisk velreflekteret og forskningsbaseret grundlag for pædagoger, lærere – og alle andre, der ønsker at forholde sig professionelt til køn i pædagogik. En af antologiens styrker er, at den formidler forfatterens og andres forskning på måder, der spænder over introduktion til centrale teoretiske begreber i feltet, eksempler på empiriske analyser, samt pædagogiske og didaktiske ideer. Bogens indledende kapitel fungerer således som en teoretisk introduktion til et gennemgående socialkonstruktivistisk blik på køn (Havskov Kirk s. 13 ff.). Resten af bogen er struktureret i tre dele:

Del I fokuserer på køn i børnehaven (Bjerum Fischer; Fasmer og S. Nørgaard; Scott); Del II på køn i skolen (C. Nørgaard og Vittrup; Bissenbakker Frederiksen; Ewers; Siemen og Ingemann; Wind); Del III indeholder perspektiverende bidrag til forskellige former for kønsbevidst pædagogik (Hjørnet og Siemen; Wind og Havskov Kirk; Ingemann og Braathen; Dreyer Alexandersen). Hver del rummer bidrag, der præsenterer empiriske analyser af, hvordan køn udfoldes og gøres i forskellige pædagogiske sammenhænge, samt mere eller mindre specifikke handleanvisninger til, hvordan pædagoger og lærere kan praktisere en mere kompleksitetssensitiv kønspædagogik. Der gives bud på, hvordan man i arbejdet som pædagog kan få blik for de fortællinger og forventninger om køn, som børnene mødes med i børnehaven (s. 39 ff.); på et princip for undervisning i skolen, der skal modvirke (køns)ulighed (s. 102 ff.); samt en introduktion til normkritisk queerpædagogik til brug i skolen og i de pædagogiske professionsuddannelser (s. 183 ff.).

KØNSKRITIK – FOR ALLE?

Hvis man anskuer bogen som forskningsformidling til brug i professionsuddannelser er det prisværdigt, at bidragyderne fastholder en tydelig og eksplicit forbindelse til de køns- og queerteoretiske begreber og diskussioner, bidragene er rundet af. I forlængelse heraf kan man dog spørge om de teoretiske grundbegreber og diskussioner, der introduceres i en lind strøm gennem bogen, bliver forklaret og eksemplificeret tilstrækkeligt for ikke indviede læsere. Flere af bidragene præges af, at forfatterne har haft svært ved at vælge blandt de teoretiske, analytiske og pædagogiske pointer, de har haft på hjerte. Det betyder, at pointerne visse steder falder tæt og ikke altid lige udfoldede.

Et andet spørgsmål er, hvorvidt og hvordan bogens projekt som helhed kunne have vundet ved indledningsvist ikke alene at eksemplificere, men også at eksemplificere det politiske og pædagogiske sigte med et kønsbe-

greb og en kønspædagogik, der sigter på at forstyrre og udfordre for derigennem at skabe større mangfoldighed. Bogens afsæt er netop, hvordan køn ofte opfattes og håndteres i relativt stereotype erfaringsbårne opfattelser af køn, af drenge og af piger. Og de enkelte bidrag giver eksempler på, hvordan specifikke børn, pædagoger og lærere gør køn i hverdagen. Der savnes dog mere empiriske eksempler på og analyser af, hvordan kønspædagogiske praksisser med et mangfoldigt sigte kunne udfoldes i praksis og give nye muligheder. Ikke alene for de børn, der umiddelbart stikker ud – og af – fra normerne, men for alle børn – og voksne. Dette savn er dog ikke alene antologiens problem, men henviser til netop den manglende udvikling af og forskning i mangfoldighedsorienteret kønspædagogik i en dansk sammenhæng.

KØNSPÆDAGOGIK – TIL ALLE!

Køn er ikke fast inventar på pensumlisten i de pædagogiske professionsuddannelser. Med denne antologi har professionelle og professionsuddannere fået et stærkt afsæt for en professionalisering af tilgangen til køn. Antologien peger også på, hvordan vi fortsat har en fælles opgave med at konkretisere og udvikle en kønspædagogik, der knytter an til daglige pædagogiske udfordringer og løsninger i daginstitutioner og folkeskole.

LITTERATUR

- Nielsen, Harriet Bjerrum (2000): Inn i klasserommet, i: *Kvinder, Køn & Forskning* 9 (1), 6–24.
- Nielsen, Harriet Bjerrum & Larsen, Kirsten (1985): *Piger og drenge i klasseoffentligheden*, Pædagogisk forskningsinstitut, Universitetet i Oslo, Rapport nr. 2.
- Hjorth, Katrin (1984): *Pigepædagogik?* Gyldendal, København.
- Knudsen, Ann-Elisabeth (2002): *Pene piger og dumme drenge. Hvorfor er der ingen børn opfører sig som de har hjernen til*. Schönbergs Forlag, København.
- Søndergaard, Dorte Marie (1997): *Tegnet på kroppen. Køn: Koder og konstruktion blandt unge*

voksne i Akademia. Museum Tusulanum, København.

· Zlotnik, Gideon (2004): *De stakkels drenge. Kønsforskelle i barndommen – betydning og konsekvens*, Forlaget Niensens.

Helle Bjerg, lektor
Læreruddannelsen Blaagaard-KDAS
Professionshøjskolen UCC

RUNDT OM KØNNET I KULTUREN

Susanne V. Knudsen: Køn i kulturen. Frydenlund, 2011. 208 sider. Pris: 269 kr.

Two brødre, der danser tango, den ene klædt (ud) som en kvinde. Unge mænd og kvinder, der iscenesætter sig selv på nettet ved at uploade portrætter af dem selv i mere eller mindre afklædt tilstand. En korrespondance mellem Tove Ditlevsen og Iben Nagel, hvor Ditlevsen filosoferer over, hvordan det går med at leve som både “husmor og skribøse”. Og en brevveksling mellem J.P. Jacobsen og Alexander Kielland, som måske, måske ikke, afspejler, at deres venskab rummede mere end blot venskabelige følelser, mand og mand imellem...

I sin bog *Køn i kulturen. Køn, medier og litteratur* beskæftiger professor i pædagogiske tekster ved Høgskolen i Vestfold Susanne V. Knudsen sig med, hvordan køn viser sig i forskellige kulturelle udtryk. Hun har tidligere udgivet *Køn i skolen. Køn, pædagogik og pædagogiske tekster* (2010), som handler om kønets betydning i skolen; i *Køn i kulturen* handler det om, hvordan køn kommer til syne på nettet, i tv, på film og i litteraturen.

Bogens første kapitel, *Teorier og tanker om køn*, er en lyn-indføring i, hvad mennesker har tænkt om køn gennem de sidste 2-300 år, og hvordan kvinde-, køns- og mandeforskningen har udviklet sig de sidste 35-40 år.

I sin introduktion skriver Susanne V.

Knudsen, at bogen henvender sig til både nybegyndere udi kønsstudier og til dem, der måske har arbejdet med køn tidligere, men ikke er helt ajourført med de nyeste teorier. Er læseren én af dem, er kapitlet godt at få forstand af. Basale begreber inden for køns-teori og kønsforskning bliver introduceret og kort forklaret, og efter kapitlet gives der tip til, hvor man kan læse videre. Efter det indledende kapitel følger 10 kapitler, som falder i tre emneområder. Kapitlerne *Digitale spil, Selvrepræsentationer på unges netsider* og *Porno på nettet og i andre medier* handler om, hvordan kønnet kommer til syne, når det handler om unges brug af nettet. Kapitlerne *Soap Operas i fjernsynet* og *Videofællesskaber* handler om, hvilken rolle køn spiller, når unge ser tv og film. Bogens fem sidste kapitler, *Konstruktion af kanon og køn*, *Romantikens skrivende kvinder*, *Det moderne gennembruds skrivende mænd og kvinder*, *Realismens skrivende kvinder* og *Dialog over et hundrede år om Marie Grubbe* handler alle om kønnet, som det kommer til syne i litteraturen; dvs. i 18 og 1900-tallets skønlitteratur.

Alle kapitler er gode indføringer i de emner, de beskæftiger sig med. Som Susanne V. Knudsen skriver i sin indledning, trækker hun på studier og debatter, hun selv har bidraget til og fulgt med i, og udover dermed at præsentere sit eget arbejde, præsenterer hun og tager afsæt i en række undersøgelser, bøger og afhandlinger af andre kvinde- og kønsforskere, mest danske, svenske og norske.

At man som forfatter vil lave en bog med en samling tekster, der hver især kan fungere som oplæg til en debat, eller som inspiration til videre læsning, og at man i den forbindelse primært vil tage afsæt i emner, man selv har arbejdet med, det kan ingen have noget imod. Men så skal man måske mere eksplicit gøre opmærksom på, at det er det, man gør – og gøre det allerede i bogens titel. Som det er nu, hvor kun 22 sider handler om film og tv, og kun 36 sider handler om nettet, mens 87 sider handler om skønlitteratur fra 18- og 1900-tallet, synes jeg, at titlen *Køn i kulturen* antyder noget andet og mere, end bogens

indhold kan leve op til. Som det er nu, giver bogens titel umiddelbart et indtryk af, at bogens indhold favner bredere, end det gør.

Noget andet, jeg som anmelder gerne vil dvæle ved, handler ikke så meget om bogens indhold, men om den måde, indholdet præsenteres på. For kapitlerne fremstår meget uensartede, både hvad angår sprog og brug af billeder og grafik/citatbokse.

Et ord som “prime time” bliver fx forklaret hele to gange, mens ordet “algolagniker” slet ikke forklares; det er, som om forfatteren (eller redaktøren?) ikke rigtig har gjort op med sig selv, hvilken målgruppe bogen henvender sig til. “Soap opera” staves skiftevis med og uden bindestreg (en konsekvent brug af ordet sæbeopera ville have været nærliggende, så undgår man også det engelske flertals-s og kan skrive sæbeoperaer), et ord som “Aladdin” er stavet forkert, og ved at skrive *Forsythe sagaen* om den engelske tv-klassiker sætter man sig mellem to stole – enten hedder den *Forsythe-sagaen* (dansk) eller *The Forsythe Saga* (engelsk).

Det er småting, men det virker sjusket, når der ikke er styr på retskrivningen. Det er med til at forstyrre læsningen og især i en bog, der henvender sig til lærere og lærerstuderende, mener jeg, der kan være en idé i at fremstå som et godt eksempel, når det handler om retskrivning.

Brugen af billeder bogen igennem virker også uigennemtænkt. I det første kapitel om *Teorier og tanker om køn* optræder to billeder, som er velkomne og oplysende, men i kapitlerne om *Selvrepræsentationer på unges netsider* og *Soap Operas i fjernsynet* er der ingen billeder, selv om et par billeder her ellers ville have været velplacerede og nok havde kunnet sige mere end mange ord. End ikke i kapitlet om *Det moderne gennembruds skrivende kvinder og mænd*, som ellers indledes med en beskrivelse af en tegning, vises tegningen. Tegningen af J.P. Jacobsen, der læser højt af *Pesten i Bergamo*, sidder måske på mange litteraters nethinde, men spørgsmålet er, om ikke en flok unge lærerstuderende ville have haft glæde af at se den med egne øjne – og igen,

her ville et enkelt billede have sagt så meget mere end mange ord om kønsfordelingen i gruppen af det moderne gennembruds forfattere.

På samme måde forekommer brugen af farvede tekstbokse i teksten lidt tilfældig. I det første kapitel bruges de både til at opsummere forfatterens egen tekst og til at citere andre forfatteres tekster, og bogen igennem bruges de så med løs hånd til at fremhæve forskellige tekstpassager – med nogen forvirring til følge; som læser kan man ikke bruge boksene som et klart signal om noget som helst, for der kan stå alt muligt i dem.

Måske er det pernittengryn-agtigt at hæn-ge sig i den slags sproglige og layoutmæssige detaljer, men det virker, som om det er gået

lidt stærkt med at få smidt teksten ind på nogle sider og få siderne ekspederet i trykken – og det er synd for både teksten og læseren.

Køn i kulturen skal efter min mening ikke læses som en sammenhængende bog – dertil ligger de emner, den behandler, for spredt i kulturens landskab. Men læser man de enkelte kapitler hver for sig, fx i en undervisnings-situation, som oplæg til opgaveskrivning eller videre læsning, vil de fungere fint, være oplysende og inspirerende, og dermed leve op til forfatterens ønske om at lægge op til debatter om kønnets betydning i medierne og litteraturen.

Anne Holm, journalist
cand. mag. i litteraturvidenskab